
Philip Zimbardo učil studenty bojovat se zlem

Philip Zimbardo učil studenty bojovat se zlem

Ve středu 19. října se v Aule Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy uskutečnila přednáška profesora Philipa Zimbarda. Jeden z nejvýznamnějších sociálních psychologů pronesl v anglickém jazyce přednášku na téma *My Journey of Exploring Human Nature to Inspiring Heroic Social Action*.

Přednášku na Pedagogické fakultě UK zahájil profesor Stanislav Štech, náměstek ministryně školství, mládeže a tělovýchovy, který stručně představil Zimbardovu práci a oblasti jeho zájmu. Zmínil mimo jiné, že pan profesor je aktivistou, který často bojuje proti většinovému názoru. S Evropou i Českou republikou je úzce spjat, kromě opakovaných návštěv navázal přátelství s Václavem Havlem (získal cenu Vize 97 a účastnil se Fóra 2000). Poté již předal profesor Štech slovo profesoru Zimbardovi, který ho na oplátku srdečně objal. Ještě před vlastním výkladem zaujal Zimbardo své posluchače krátkou hudební ukázkou, na kterou dokonce tančil. To u posluchačů vyvolalo úsměv.

Philip Zimbardo vyrůstal v nechvalně známé části New Yorku, Bronxu, kde byl již od útlého dětství svědkem násilí. Řada z jeho nejbližších přátel se nechala zatáhnout do obchodu s drogami či prostitucí. To ho přivedlo k myšlence, že jsme jako mladí umístěni do určitého prostředí, které na nás působí. Kde však je dělicí čára mezi dobrem a zlem a proč

někteří lidé zlu odolají? A co vlastně donutí dobrého člověka, aby se stal „špatným?“ Na tyto otázky se rozhodl hledat odpovědi ve svém výzkumu.

Kde se v lidech bere zlo?

Zimbardo rozděluje zlo do několika kategorií – zlo individuální neboli „zkažená jablka“, kam patří jedinci, kteří ve své přirozenosti nesou zlo. Druhou kategorií je zlo situační, označované jako „nahnílé sudy“. Jedinci jsou v tomto případě vystaveni situaci, která špatné chování podporuje. Zimbardo se ptá, zda bychom zabili cizího člověka elektrickým proudem, kdyby nás o to někdo požádal. Navázal tak na slavný experiment s elektrickými šoky sociálního psychologa Stanleyho Milgrama. Při něm byly celé dvě třetiny účastníků schopny zabít člověka zvyšováním intenzity elektřiny, ačkoli věděli, že ho mohou usmrtit. Spousta zla je ale také vykonána systémově, takzvanými „tvůrci barelů“. Jako příklad uvádí Zimbardo čínskou vládu, která podporuje kouření u čínských mužů. Na mnoha místech Číny (dokonce i u škol nebo fotbalových hřišť) jsou cedule s nápisy „Vynalézavost je výsledkem píle – tabák ti pomůže uspět.“ Není tedy překvapením, že ročně zemře až milion čínských mužů na následky kouření.

Podle Zimbarda existuje několik faktorů, kvůli kterým se lidé mohou stát zlými. Patří mezi ně dehumanizace, tedy přesvědčení, že ten, komu je ubližováno, ve skutečnosti není člověk (ale například pouhé číslo). Dalšími faktory jsou chybějící zodpovědnost, anonymita (zajištěná například uniformou či slunečními brýlemi) a tlak skupiny, ve které se daná osoba nachází. Svou roli hraje také tendence poslouchat autority, například rodiče a učitele. Všechny tyto faktory využil ve svém slavném Stanfordském experimentu. Ten spočíval ve výběru několika dobrovolníků z řad studentů, kteří byli následně rozděleni na vězňe a dozorce a umístěni do improvizovaného vězení. Zimbardo byl nucen experiment předčasně ukončit kvůli neočekávaným problémům a krutosti dozorců. Jediným člověkem, který upozornil na neetičnost experimentu, byla Christina Maslach, která se později stala jeho ženou.

Přednáška se také věnovala problematice stydlivosti. Profesor Zimbardo ji přirovnal k vězení v naší vlastní hlavě. Většinou o lidech málokdo říká, že jsou stydliví, tvrdí to o sobě především oni sami. Přitom se jedná o velmi rozšířený osobní problém, podle výzkumů trpí stydlivostí v jistých situacích až 80 % lidí. Dalším tématem byla rozšířenost videoher a pornografie u mužů. Profesor velmi důrazně upozorňoval na fakt, že pornografie eliminuje romanci, protože se soustředí pouze na samotný fyzický akt. Ženy jsou navíc zobrazovány jako pouhé objekty mužské vůle. Stejně jako ve videohrách je tu vyzdvihováno to, co muži chtějí – kompetice, dominance a násilí. Muži do těchto světů utíkají a

svým způsobem rezignují na okolní svět. Podle Zimbarda to je způsobeno vzestupem žen, které dohánějí (a v některých oblastech dokonce předhánějí) muže. Vyjádřil také své obavy z tzv. Google brýlí, jejichž prostřednictvím si lidé mohou tyto světy projektovat přímo ve své hlavě. S nadsázkou řečeno, existuje riziko, že si je mladí lidé nasadí a už je nikdy nebudou chtít sundat. V souvislosti s tím upozornil také na vysokou rozvodovost v Americe, kde je v současné době až 41 % matek svobodných. Mateřská láska je však bezpodmínečná na rozdíl od lásky otcovské, kterou si děti musí zasloužit. Mladí muži tak nemají motivaci k tomu, aby se stali lepšími. Důsledkem toho je celosvětové zhoršení školních výsledků u chlapců s výjimkou Číny. Existuje také 25% šance, že dospělí muži zůstanou bydlet u svých rodičů.

Heroic Imagination Project

Zbývající část přednášky se zaměřila na téma hrdinství. V tomto případě poskytl posluchačům definici hrdinství Barack Obama prostřednictvím videa z YouTube: „Hrdina nemusí být neobvyklý, tím se stane vykonáním hrdinského činu.“ Práví hrdinové mají odvahu vstát a promluvit, čímž získávají moc měnit společnost k lepšímu. Zimbardo zmiňuje několik osob, které považuje za hrdiny: Irenu Sendlesovou, která pomáhala 2 500 dětem uniknout z varšavského ghetta během druhé světové války; devítiletého chlapce Lin Hao, jenž zachránil své spolužáky z budovy při zemětřesení v roce 2008; Christinu Maslachovou, která upozornila Zimbarda na neetičnost jeho experimentu, jenž ho pohltit natolik, že si neuvědomil, že se jeho projekt začíná ubírat nebezpečnou cestou.

Od té doby se rozhodl bojovat se zlem pomocí hrdinství a svého speciálního projektu Heroic Imagination Project, který si klade za cíl probouzet v lidech dobro a učí je být osobami, které pomáhají. Nabádá studenty, aby byli spojencem a podporou pro ty, kteří to potřebují, aby přemýšleli nad tím, koho dnes mohou potěšit. Doporučuje, abychom takové chování praktikovali každý den. Že takový projekt může fungovat i v České republice demonstroval na příkladu Maďarska. Tato země se k HIP zprvu stavěla negativně, ale v současné době zde jeho projekt funguje nejlépe na světě. Závěr přednášky byl věnován dotazům z pléna, ovšem pod podmínkou, že nesmí být o „zlých věcech“. Tuto podmínku se podařilo dodržet, otázky se týkaly účinnosti zvolených metod či altruismu. Na závěr přišla záluďná otázka od jedné z přítomných dívek – co děláte pro svou osobní hygienu? Profesor se však nenechal zaskočit a hbitě odpověděl, že se miluje (doslova „make love“) tak často, jak jen je to možné, a to většinou se svou ženou. Poté vyzval profesor přítomné studenty, aby si nechali podepsat jeho knihy a případně si s ním vyfotili selfie.

Před vlastní přednáškou byl profesorovi **Philipu Zimbardovi** společně s prof. Dr. med. Volkerem Diehlem udělen čestný doktorát UK. Stalo se tak ve Velké aule Karolina za účasti rektora prof. MUDr. Tomáše Zimy, DrSc., a mnoha dalších významných hostů. Ve svém projevu připomněl svou první návštěvu Československa v 60. letech 20. století a porovnal tehdejší hutnou atmosféru se situací polistopadovou. Českou republiku poté navštívoval opakovaně, účastnil se také Fora 2000. V roce 2005 obdržel cenu Nadace Víze 97, kterou založil exprezident Václav Havel se svou manželkou Dagmar. Profesor vyzdvihl zejména Havlovy myšlenky, které, jak dodal prof. MUDr. Tomáš Kozák, Ph.D., nekorespondují s myšlenkami jeho pošetilých nástupců.

Philip Zimbardo pochází z newyorského Bronxu, čtvrti proslavené svou brutalitou a vysokou kriminalitou. Přesto se mu dostalo vynikajícího vzdělání, získal doktorát ze sociální psychologie na Yalově univerzitě, kde později také přednášel. Do povědomí většiny lidí se dostal zejména díky kontroverznímu Stanfordskému experimentu, který proběhl v roce 1971. Jeho práce se týká mnoha dalších oblastí, například výzkumů stydlivosti, vnímání časové perspektivy nebo násilí. Aktuálně se věnuje zejména projektu The Heroic Imagination project (Projekt hrdinské imaginace). Je autorem mnoha knih, mezi jeho nejznámější patří The Lucifer Effect (Luciferův efekt) nebo Shyness – What Is It? What To Do About It? (Stydlivost – Co to je? Co s ní dělat?)